

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет природничих наук

Кафедра біології та екології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Фізіологія рослин

Рівень вищої освіти – Перший (бакалаврський)

Освітня програма: **Біологія та лабораторна діагностика**

Спеціальність: **Е1 біологія та біохімія**

Галузь знань: **Е Природничі науки, математика та статистика**

Затверджено на засіданні
кафедри біології та екології
Протокол № 1 від "26" серпня 2025 р.

Розробник
Уляна СЕМАК
Доктор філософії, викладач

м. Івано-Франківськ – 2025

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Фізіологія рослин
Викладач (-і)	Семак Уляна Йосипівна
Контактний телефон викладача	-
Е-mail викладача	uliana.semak@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год., II курс, IV семестр, екзамен
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pro
Консультації	Очні групові та онлайн-консультації
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Фізіологія рослин – фундаментальна дисципліна, що вивчає життєві процеси рослинного організму на молекулярному, клітинному та організменному рівнях, механізми їх регуляції та адаптації до навколишнього середовища.</p> <p>Курс охоплює водний обмін (поглинання, транспорт, транспірація), фотосинтез (світлові та темнові реакції, С3, С4, САМ-типи), дихання (гліколіз, цикл Кребса), мінеральне живлення (роль макро- та мікроелементів), транспорт органічних речовин. Також теми що стосуються росту і розвитку рослин: фітогормони, фотоперіодизм, яровизацію, тропізми, настії, вторинний метаболізм та фізіологію стійкості до стресових факторів.</p> <p>Практична складова включає визначення інтенсивності фотосинтезу, дихання, транспірації, водного потенціалу, вмісту пігментів, роботу зі спектрофотометрами, культуру тканин <i>in vitro</i>, статистичну обробку даних.</p> <p>Дисципліна готує до застосування фізіологічних знань у біотехнології, сільському господарстві, селекції рослин та охороні довкілля.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета викладання дисципліни – формування у студентів цілісного уявлення про фізіологічні процеси, що відбуваються в рослинному організмі, механізми їх регуляції та адаптації до умов навколишнього середовища. Дисципліна спрямована на розуміння молекулярних, клітинних та організменних основ фізіології рослин, а також застосування отриманих знань для вирішення практичних завдань у біотехнології, сільському господарстві та охороні довкілля.</p> <p>Цілі курсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> • аналізувати фізіологічні процеси на різних рівнях організації рослинного організму; • застосовувати знання про метаболізм рослин для розв’язання практичних завдань; • прогнозувати реакції рослин на зміну факторів навколишнього середовища; 	

- проводити дослідження фізіологічних механізмів у рослинних організмах з використанням сучасних методів.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

Знати:

- структурно-функціональну організацію рослинної клітини та особливості будови основних органел, що забезпечують фізіологічні процеси;
- механізми водного обміну рослин, включаючи поглинання, транспорт води та транспірацію, значення водного режиму для життєдіяльності;
- процеси фотосинтезу – світлові та темнові фази, С3, С4 та САМ-типи фотосинтезу, фактори, що впливають на ефективність фотосинтезу;
- основи дихання рослин – гліколіз, цикл Кребса, електронно-транспортний ланцюг, альтернативні шляхи дихання;
- мінеральне живлення рослин – роль макро- та мікроелементів, механізми поглинання та транспорту іонів;
- ріст і розвиток рослин – фітогормони, тропізми, настії, фотоперіодизм, яровизація;
- вторинний метаболізм – утворення та функції алкалоїдів, терпеноїдів, фенольних сполук;
- фізіологію стійкості рослин до несприятливих факторів (посуха, заморозки, засолення, патогени);
- сучасні методи досліджень у фізіології рослин та принципи інтерпретації експериментальних даних;
- практичне застосування фізіологічних знань у сільському господарстві, біотехнології та екології.

Вміти:

- планувати та проводити експерименти з рослинами, дотримуючись методичних вимог та правил безпеки;
- визначати основні фізіологічні показники – інтенсивність фотосинтезу, дихання, транспірації, водний потенціал тканин;
- аналізувати вплив факторів довкілля на ріст, розвиток та продуктивність рослин;
- працювати з сучасним лабораторним обладнанням – спектрофотометри, газові аналізатори, системи культивування рослин;
- інтерпретувати результати досліджень, проводити статистичну обробку даних та робити обґрунтовані висновки;
- застосовувати знання про фітогормони для регуляції росту та розвитку рослин у практичних цілях;
- діагностувати стресові стани рослин та пропонувати шляхи підвищення їх стійкості;
- працювати з науковою літературою – критично аналізувати публікації, узагальнювати інформацію та презентувати результати експериментів.

4. Програмні компетентності та результати навчання

ІК01. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі біології при здійсненні професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування законів, теорій та методів біологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

ЗК03. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК05. Здатність спілкуватися державною мовою як усно так і письмово.

ЗК07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

СК01. Здатність застосовувати знання та вміння з математики, фізики, хімії та інших суміжних наук для вирішення конкретних біологічних завдань.

СК02. Здатність демонструвати базові теоретичні знання в галузі біологічних наук та на межі предметних галузей.

СК05. Здатність до критичного осмислення новітніх розробок у галузі біології і професійній діяльності.

СК07. Здатність до аналізу будови, функцій, процесів життєдіяльності, онто- та філогенезу живих організмів.

СК08. Здатність до аналізу механізмів збереження, реалізації та передачі генетичної інформації в організмів.

СК09. Здатність аналізувати результати взаємодії біологічних систем різних рівнів організації, їхньої ролі у біосфері та можливості використання у різних галузях господарства, біотехнологіях, медицині та охороні навколишнього середовища.

СК10. Здатність демонструвати знання механізмів підтримання гомеостазу біологічних систем.

СК15. Здатність до чіткого виокремлення причинно-наслідкових зв'язків між структурною організацією, принципами функціонування фізіологічних систем та середовищем існування.

ПР01. Розуміти соціальні та економічні наслідки впровадження новітніх розробок у галузі біології у професійній діяльності.

ПР08. Знати та розуміти основні терміни, концепції, теорії і закони в галузі біологічних наук і на межі предметних галузей.

ПР09. Дотримуватися положень біологічної етики, правил біологічної безпеки і біологічного захисту у процесі навчання та професійній діяльності.

ПР11. Розуміти структурну організацію біологічних систем на молекулярному рівні.

ПР12. Демонструвати знання будови, процесів життєдіяльності та функцій живих організмів, розуміти механізми регуляції фізіологічних функцій для підтримання гомеостазу біологічних систем.

ПР19. Застосовувати у практичній діяльності методи визначення структурних та функціональних характеристик біологічних систем на різних рівнях організації.

ПР24. Аналізувати фізико-хімічні властивості та функціональну роль біологічних макромолекул і молекулярних комплексів живих організмів,

характер взаємодії їх з іонами, молекулами і радикалами, їхню будову й енергетику процесів.

ПР27. Мати ключові розуміння будови і функцій фізіологічних систем живих організмів.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	20
практичні заняття	10
самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
IV	Е1 біологія та біохімія	II курс	нормативний

Тематика навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин		
	лекції	практичні	сам. роб.
Тема 1. Вступ до фізіології рослин. Предмет, методи, історія розвитку. Фізіологія рослинної клітини.	2	2	6
Тема 2. Водний обмін рослин. Поглинання, транспорт води. Кореневий тиск. Транспірація.	2		6
Тема 3. Фотосинтез: пігменти, світлові реакції. Темнові реакції фотосинтезу. С3, С4 та САМ-шляхи.	2	2	6
Тема 4. Дихання рослин: гліколіз, цикл Кребса, окисне фосфорилування.	2		6
Тема 5. Мінеральне живлення. Макро- та мікроелементи.	2	2	6
Тема 6. Ріст і розвиток рослин. Загальні закономірності онтогенезу рослин.	2		6
Тема 7. Системи регуляції та інтеграції. Фітогормони. Взаємодія гормонів.	2	2	6
Тема 8. Рухи рослин. Фотоперіодизм та яровизація.	2		6
Тема 9. Фізіологія стійкості до абіотичних та біотичних факторів.	2	2	6
Тема 10. Фізіологічні основи продуктивності та біотехнологія рослин.	2		6
Загалом:	20	10	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

<p>Загальна система оцінювання навчальної дисципліни</p>	<p>Система оцінювання навчальної дисципліни визначена Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (Наказ ректора від 03 липня 2025 р. №572)</p> <p>В освітньому процесі використовуються такі види контролю: вхідний, поточний, підсумковий та відстрочений.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Вхідний контроль проводиться перед вивченням нового курсу з метою визначення рівня підготовки здобувачів вищої освіти з дисциплін, які забезпечують цей курс. • Поточний контроль проводиться науково-педагогічними працівниками на всіх видах аудиторних занять з метою забезпечення зворотного зв'язку між науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти у процесі навчання, забезпечення управління навчальною мотивацією здобувачів вищої освіти. • Підсумковий контроль забезпечує оцінку результатів навчання здобувачів вищої освіти певного освітнього рівня на проміжному або завершальному етапах їх навчання. Він включає семестровий контроль і атестацію. • Відстрочений контроль або контроль залишкових знань проводиться через деякий час після вивчення навчальної дисципліни.
<p>Вимоги до письмової роботи</p>	<p>У письмовій роботі студент повинен продемонструвати уміння синтезувати теоретичні і практичні знання, отримані в межах одного змістового модуля. Під час підсумкового модульного завдання розглядаються контрольні питання, тести, ситуаційні задачі, запропоновані у методичних розробках для студентів, здійснюється контроль практичних навиків і умінь за темами змістового модуля. Усі відповіді повинні бути подані чітко, грамотно, у заданій послідовності.</p>
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Здобувач освіти вважається допущеним до семестрового контролю з конкретної навчальної дисципліни (семестрового екзамену, заліку), якщо він виконав усі види робіт, передбачені силабусом навчальної дисципліни.</p>
<p>Підсумковий контроль</p>	<p>Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі (письмовій, усній, тестовій), визначеній відповідною</p>

кафедрою. При цьому тривалість письмової компоненти не повинна перевищувати дві академічні години. Якщо підсумковий семестровий контроль проводиться у формі заліку, то він виставляється за результатами поточного контролю з усіх видів навчальної роботи (у тому числі теоретичних занять) викладачем, який вів практичні (лабораторні) заняття або сумісно з викладачем-лектором, при цьому присутність здобувача вищої освіти не обов'язкова. Семестровий контроль у формі екзамену виставляється на основі результатів роботи студента впродовж усього семестру, підсумкова кількість балів з дисципліни складає максимум 50, за роботу під час екзамену максимально студент може набрати 50 балів.

7. Політика навчальної дисципліни

Здобувачі освіти і науково-педагогічні працівники зобов'язані дотримуватися встановлених норм академічної доброчесності, що визначені [Положенням](#) про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Наказ ректора від 27 вересня 2022 р. №529).

Здобувачі освіти і науково-педагогічні працівники зобов'язані дотримуватися загальних морально-етичних принципів і правил поведінки, визначених [Кодексом](#) честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Наказ ректора від 7 вересня 2022 р. №530).

Студенти зобов'язані відвідувати заняття, незалежно у якій формі вони проводяться (авдиторно, дистанційно, індивідуальний графік навчання). Систематичні пропуски занять, без поважних на те причин, є підставою для недопущення окремих студентів до складання семестрового контролю. Відпрацювання пропусків без поважних причин дозволяється лише за заявою на ім'я декана і набуття чинності відповідного розпорядження. Пропуски занять за поважних причин, підтверджених документально, відпрацьовуються без попередніх узгоджень.

Можливість зарахування результатів неформальної освіти. Рекомендовані платформи: Coursera, EdX, Prometheus.

8. Рекомендована література

1. Бессонова В.П. Практикум з фізіології рослин : практикум для студ. вищ навч. закладів 2-4 рівнів акред. / В.П. Бессонова. - Дніпропетровськ : РВВ ДДАУ, 2006. - 316 с.
2. Брайон О.В., Чикаленко В.Г., Славний П.С. Фізіологія рослин. Практикум. –К.: Вища школа, 2005.
3. Векірчик К. М. Фізіологія рослин. Практикум. – К.: Вища шк., 2004.
4. Волчовська-Козак О.Є. Фізіологія та біохімія рослин. Короткий курс лекцій / О.Є. Волчовська-Козак // Підручник для студентів біологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. - Івано-Франківськ: ПП Супрун, 2017. – 128 с.

5. Волчовська-Козак О.Є. Методичні вказівки до практичних робіт і самостійна робота студентів з фізіології рослин / О.Є. Волчовська-Козак // Методичні вказівки - Івано-Франківськ: ПП Супрун, 2017. –56 с.
6. Должицька А.Г. Фізіологія рослин : [навч. посіб. для вищ. навч. закл.] / А. Г. Должицька, І. І . Панчук ; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. - Чернівці : ЧНУ, 2010. - 167 с. - Бібліогр. : с. 164.
7. Злобін Ю. А. Курс фізіології і біохімії рослин : підруч. [для с.-г. вищ. навч. закл.] / Ю.А.Злобін. - Суми : Університетська книга, 2004. - 463 с.
8. Лабораторний практикум з біотехнології. Методичні рекомендації до лабораторних робіт з циклу «Розмноження рослин in vitro» для студентів біологічного факультету денної та заочної форми навчання/ упорядники Колесник А.В., Сікура А.О., Гедзур Т.І. – Ужгород, 2023. – 35 с.
9. Мусієнко М.М. Фізіологія рослин. – К.: Укр. фітосоц. центр, 2006. – 391 с.
10. Навчальна практика з фізіології рослин та генетики. Методичні вказівки до лабораторних робіт / Уклад.: Перепелиця Л. О., Пацюк М. К., Корево Н. І. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. – 36 с.

Допоміжна

1. Волчовська-Козак О.Є. Методичні вказівки до практичних робіт із мінерального живлення рослин / О.Є. Волчовська-Козак // Методичні вказівки - Івано-Франківськ: ПП Супрун, 2006. – 46 с.
2. Волчовська-Козак О.Є. Ґрунтове живлення рослин / О.Є. Волчовська-Козак // Курс лекцій для студентів-біологів. – Івано-Франківськ: ПП Супрун, 2008. – 102 с.
3. Волчовська-Козак О.Є. Малий практикум із фізіології рослин / О.Є. Волчовська-Козак // Практикум - Івано-Франківськ: ПП Супрун, 2006. – 76 с.
4. Мусієнко М.М. Фотосинтез. – К.: Вищ. шк., 2005. – 247 с.
5. Негода О.В. Лабораторний практикум з дисципліни "Фізіологія рослин" [Текст] : навч. посіб. Для підгот. фахівців у вищ. навч. закл. II-IV рівнів акредитації / О. В. Негода. - К. : Фітосоціоцентр, 2003. - 112 с.
6. Davies, P.J. Plant Hormones: Biosynthesis, Signal Transduction, Action. 3rd Edition. – Kluwer Academic Publishers, 2004. – 750 p.
7. Jones, H.G. Plants and Microclimate: A Quantitative Approach to Environmental Plant Physiology. 3rd Edition. – Cambridge University Press, 2014. – 428 p.

Викладач
Уляна СЕМАК,
Доктор філософії, викладач

